

УДК 334.021

Криськов А.А., Криськова Л.П.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ: ЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ

Kryskov A.A., Kryskova L.P.

SOCIAL CAPITAL: VALUES AND FUNCTIONS

Єдине, загальноприйняте на сьогоднішній день, визначення соціального капіталу відсутнє. За запропонованим Світовим банком визначенням, соціальний капітал – це такі інститути, відносини та норми, які формують якісно та кількісно соціальну взаємодію. Соціальний капітал виокремлюється та існує поряд з виробничим, людським та фінансовим капіталами. Він являється суспільним благом, проте створюється окремою особою для досягнення власних цілей. Зростання соціальної взаємодії у суспільстві є проявом нагромадження соціального капіталу. Воно зумовлюється взаємодією людського капіталу та інституційного середовища. Економічне значення соціального капіталу полягає в тому, що він сприяє зменшенню витрат на координацію спільної діяльності, замінюючи правила і формальні процедури відносинами довіри, тобто такими неформальними нормами, які базуються на культурних традиціях та рівні освіти.

Для того, щоб існував соціальний капітал, необхідно встановити певні соціальні норми, дотримання яких зменшує необхідність бюрократії. Якщо уникати взаємодій з органами влади як з посередниками, і спиратися на соціальний капітал, який представляє собою зв'язки, що виникають в рамках групи та соціальних мереж (кола контактів) особи, то збільшиться прибуток. Чим міцніші і тісніші зв'язки в групах, що прагнуть генерувати прибуток, тим міцніший соціальний капітал. Завдяки цим зв'язкам і мережам у громадянському суспільстві люди отримують блага. Чим сильнішим є почуття зобов'язання всередині групи, тим вона згуртованіша і вища якість соціального капіталу. Люди не хочуть покинути групу, тому що вони «заборгували» комусь або хтось «заборгував» їм. Наявність загальних норм і правил в межах групи дозволяє цим групам існувати і діяти. Саме норми створюють соціальний капітал і забезпечують, щоб члени групи довіряли один одному та виконували свої зобов'язання.

Стрижнем соціального капіталу є досягнутий у певний часовий проміжок ступінь взаємодовіри громадян. Соціальний капітал можна розглядати як сукупність різних знань, умінь та навичок, загальнокультурних, національних, духовних і ментальних традицій, ідеологічних доктрин, а також мотивацій конкретних осіб і життєвого досвіду, що визнаються суспільством соціально цінними. Довіра виступає головним елементом, який забезпечує цілісність усіх складових соціального капіталу. Отже, сутність соціального капіталу визначається мірою взаємної довіри людей у суспільстві. Якщо вона у суспільстві існує, то можна вести мову про наявність в ньому і соціального капіталу. Саме довіра пов'язує в одне ціле окремі індивідуальні капітали осіб на рівні трудових колективів, громадських рухів, національних і державних співтовариств. Тобто, суть соціального капіталу полягає у створенні суспільного блага через активізацію зв'язків між людьми. На ньому базується цілісність соціуму, адже часто найцінніші знання й уміння виявляються в соціальному досвіді окремих членів суспільства. Це характерно для інститутів громадянського суспільства, де розвиток напряму залежать від тісних, заснованих на взаємоповазі, стосунків між людьми.

Як будь-який капітал, соціальний капітал приносить дивіденди лише за умови його активного використання. Процес нагромадження соціального капіталу економічної системи може бути представленим єдністю трьох його складових: 1)

ресурсна складова (людський капітал); 2) складова середовища (соціально-психологічне та інституційне середовища); 3) результативна складова (рівень добробуту населення). Вони одна одну обумовлюють і проявляються як триєдина сутність процесу нагромадження соціального капіталу. Ефективність використання соціального капіталу для суспільства залежить від цілей його використання. Позитивним соціальним капіталом є той, метою нагромадження якого є інтереси суспільства, а негативним – той, нагромадження якого пов'язано із використанням соціальної взаємодії в інтересах обмеженої групи людей та суперечить інтересам людей за межами цієї групи. Найвища ефективність використання соціального капіталу досягається в умовах консолідації спільних та індивідуальних цілей і, в ідеалі, наближення до соціального оптимуму – коли реалізація індивідуальних потреб сприяє досягненню спільних цілей, і навпаки – підпорядкування економічних процесів інтересам розвитку особи.

Проблемою є те, що, маючи значний сукупний соціальний капітал, людина і суспільство в Україні не можуть, а часто і не вміють у звичайних умовах ефективно застосувати його. Свідомість українців кінця ХХ – початку ХХІ ст. часто зорієнтована через проблему виживання на зовнішні чинники, а не на внутрішнє духовне зростання і самовдосконалення. Результативність усієї соціальної цілісності у цьому випадку є дуже низькою, що, у свою чергу, відчутно гальмує розвиток суспільства. Особливо показовим є стан членства в громадських організаціях, що пояснюється, зокрема, і дефіцитом вільного часу в населення. Члени соціуму з низькими прибутками обмежено залучені в громадських рухах, оскільки у них, як правило, занижений рівень довіри не лише до влади, а й до громадянського суспільства. Основним ресурсом для розвитку соціального капіталу був і залишається вільний час населення. Адже, коли особа проводить вільний час з друзями, родичами чи колегами й бере участь в громадських організаціях, це служить меті створення, збільшення та зміцнення соціального капіталу.

Список використаних джерел:

1. Берроуз Г. Демократія: від теорії до практики. Підручник курсу. – Київ: ТОВ «Гнозис», 2018. – с.191-197.
2. Бондаренко М.Ю. Соціальний капітал як основа розвитку громадянського суспільства [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Bondarenko.pdf>
3. Гриненко А.М., Кирилюк В.В. Соціальний капітал: сутність і генезис його трактування [Електр. ресур]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/22639/3/321-328.pdf>.
4. Єрмакова О.А. Соціальний капітал як важливий фактор економічного розвитку України та її регіонів [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34866/1/15_88-96.pdf.